

Starověk

Období vzniku prvních států.

Nejstarší státy

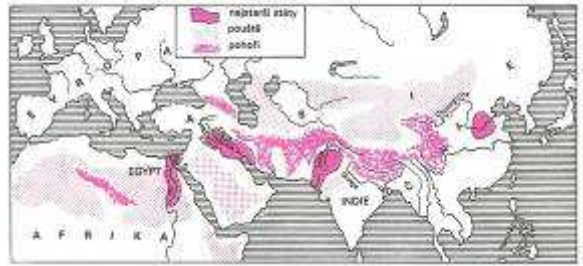
Vznikají v blízkosti řek, kde je teplejší podnebí, dostatek vody a úrodná půda.

Egypt – Nil

Mezopotámie – Eufkrat, Tigris

Indie – Indus, Ganga

Čína – Chuang – che (Žlutá řeka)

Starověká Mezopotámie

Stát vzniká mezi řekami **Eufkrat a Tigris**.

Sumer – vytvořily kočovné kmeny Sumerů, které se usadily v jižní části.

V Sumeru vznikly **městské státy**.

Obyvatelé se zabývali zemědělstvím, využívali úrodné půdy kolem řek.

Závlahové zemědělství – v době záplav byla voda zachycována v nádržích za hrázemi, systémem zavlažovacích kanálů pak byla voda v době sucha přiváděna na pole.

Společnost v starověké Mezopotámii

Král

vojáci   kněží   úředníci

zemědělci   řemeslníci

otroci

Starobabylónská říše

Vládcem v Mezopotámii byl **král**.

Neznámější panovník starobabylónské říše byl **Chammurapi** (kolem roku 1 800 př. n. l.).

Upevnil moc státu tím, že vydal zákoník

- ❖ kamenný sloup se zákony
- ❖ hlavní zásada „**Oko za oko, zub za zub**“ se nevztahovala na bohaté občany

Kultura Mezopotámie

Písmo- vzniklo z potřeby zaznamenávat údaje v běžném životě.

Klínové písmo- mělo tvar klínů, psalo se na hliněné tabulky zašpičatělým rákosem, tabulky se pak vypalovaly.

Vědy

Astronomie

- ❖ změny ročních období
- ❖ určení délky roku – 12 měsíců, den = 24 hodin
- ❖ uměli vypočítat zatmění Slunce
- ❖ sestavili kalendář

Matematika a geometrie

- ❖ výpočet plochy a objemu při rozměrování pozemků a stavbě chrámů
- ❖ délkové a objemové jednoty

Architektura

- ❖ nedostatek kamene
- ❖ stavby stavěny z hliněných pálených cihel opatřených sklovitou polevou
- ❖ dochovalo se málo staveb, protože nedovedly odolat nepřízní počasí
- ❖ z rekonstruovaných staveb se dovídáme o stupňovitých chrámech se svatyněmi na nejvyšším stupni, tzv. **babylónské věže**

Starověký Egypt

Řeka Nil

- důležitá pro dopravu, spojovala severní a jižní část země, umožňovala postupné sjednocování
- na březích Nilu se rozvíjelo zemědělství, obdělávání půdy bylo snadné (závlahové zemědělství)

Přírodní podmínky

- málo prší
- povrch tvoří písčinná a kamenitá poušť
- každoroční opakování záplav
- suché a horké podnebí

Zemědělství

- rozšířilo se do Egypta ze západní Asie
- změkklá půda po záplavách se lehko rozrývala hákem taženým domácím dobytkem
- Egypťané dosahovali za rok dvou a později i tří sklizní
- pěstovali obilí (pšenice, ječmen), luštěniny, zeleninu a ovoce
- chovali ovce, kozy, prasata, hovězí dobytek a osly

Závlahové zemědělství

- stavěli nádrže s hrázemi, ve kterých v době záplav zadržovali vodu z Nilu
- v době sucha tuto vodu pomocí systému zavodňovacích kanálů přiváděli k polím, a tak rostliny zavlažovali

Řemeslo

- hrnčířství
- tkalcovství (látky barvili přírodními barvivy)
- kovotepectví
- kovolijectví
- kovářství

Složení egyptské společnosti

- hlavou státu byl **faraon** (považován za syna boha slunce)
- vysocí stán **úředníci, vojenští velitelé, kněží** pomáhali spravovat stát
- **zemědělci a řemeslníci** tvořili vrstvu vykořisťovanou, odváděli daně, udržovali zavlažovací systém, pracovali na stavbách paláců, chrámů a hrobek
- **otroci** (váleční zajatci) byli nesvobodní a byli osobním majetkem bohatých, těžce pracovali a nesměli své pracovní místo opustit

Kultura Egypta

Písmo

- vzniklo z potřeby spravovat stát, záznamy o výběru daní, záznamy o záplavách apod.
- staroegyptské písmové znaky se nazývaly **hieroglyfy**
- tesaly se do kamene nebo se malovaly štětcem na papyrus
- papyrus byla rostlina rostoucí na březích Nilu, dosahovala výšky 2 až 4 metrů
- papyrusové svitky se zhotovovaly ze stonku této rostliny
- na papyrus se psalo inkoustem z dozrávajících ořechů

Rostlina papyrusu

Egyptské písmo bylo ob-
váženo. Původně se ry-
lo či tesalo do kamene
nebo malovalo na stě.
Později se používal papy-
rus. Nejprve měly jed-
notlivé znaky podobu
obrázků (řít, zvířat,
předmětů). Někdy vodili
mezi obrázky a slo-
va významem. Později
některé obrázky staly se
výjádřením souhlásek.

Ovládnout písmo bylo velice obtížné, a proto znalost písma byla výsadou malé skupiny lidí, **písařů**.

Architektura

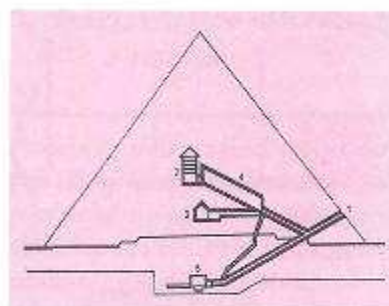
Hlavním stavebním materiálem byl kámen, ze kterého se stavěly chrámy a hrobky králů, tzv. **pyramidy**.

- ❖ tvar čtyřbokého jehlanu
- ❖ stavěly se z žulových kvádrů, jeden vážil až tunu
- ❖ kvádry byly přesně opracovány
- ❖ z lomů byly přiváženy na místo stavby
- ❖ na stavbě pyramid pracovalo trvale několik tisíc řemeslníků královských dílen

Průřez pyramidou

- 1 – vchod
- 2 – komora pro faraona
- 3 – komora faraonovy manželky
- 4 – prostor pro obřady
- 5 – komora pro dary

Egyptská věda

Lékařství

Egyptané věřili, že se lidská duše stane nesmrtelnou, pokud zůstane lidské tělo uchováno i po smrti, proto mrtvá těla mumifikovali.

Mumie – balzamované mrtvé tělo zbavené vnitřností a mozku, tělo vysoušeli solemi a sodou, napouštěli různými pryskyřicemi. Nakonec tělo zavinovali do obinadel a ukládali do rakve.

Sarkofágy – dřevěné schránky k uložení mumie

- ❖ byly vyrobeny ze dřeva
- ❖ panovníci, vysokí úředníci a kněží byli pohřbíváni ve stříbrných nebo zlatých rakvích

Mumifikací získali Egyptané první znalosti o vnitřní stavbě těla a na tom bylo založeno egyptské lékařství.
Uměli léčit

- ❖ vnitřní choroby
- ❖ oční a zubní onemocnění
- ❖ znali způsoby, jak léčit rány a zlomeniny

Matematika a geometrie

- ❖ pro označení čísel měli zvláštní značky
- ❖ stanovili pevné jednotky délky (rozměrování polí)
- ❖ dovedli vypočítat obsah zeminy při výkopu kanálů
- ❖ měli pevné jednotky hmotnosti

Astronomie

- ❖ pozorování hvězd
- ❖ dovedli vypočítat dobu záplav (záplavy Nilu spojovali s východem nejjasnější hvězdy - Siria - 19. července)

Starověká Indie

Povodí řeky Indus – rozvoj prvotní kultury, která dala název celému poloostrovu Indie.

1500 př. n. l. – vpád indoevropských kmenů ze západu vývoj v této oblasti zastavil, tyto kmeny si původní obyvatelstvo zotročily. kultura byla přenesena do povodí řeky Gangy.

Složení společnosti

Obyvatelstvo se začalo dělit podle majetku na společenské třídy, tzv. **kasty**.

- 1 – kněží
- 2 – vojáci
- 3 – řemeslníci a rolníci
- 4 – otroci, původní porobené obyvatelstvo

Buddhismus

Proti učení o nerovnosti všech lidí vzniklo v 6. století př. n. l. učení **Budhy** o rovnosti všech lidí, tzv. **buddhismus**. Stal se vírou všech utlačovaných.

Kultura Indie

- ✓ ulice se protínaly v prvním úhlu
- ✓ vybudována kanalizace
- ✓ domy byly vybaveny koupelnami a splachovacími záchody
- ✓ Indové vytvořili desetinnou soustavu v matematice a znaky pro číslice, které užíváme dodnes (arabské číslice)
- ✓ znakovým písmem se psalo na kůru, kůži a hliněné, kamenné destičky a destičky ze slonoviny
- ✓ dochovaly se obrovské chrámy tesané přímo do skály, jsou to budovy z jediného kusu kamene

Starověká Čína

Chuang – che – nejstarší osídlení, střídání chladnějších a teplých období.

V létě vanou větry od moře a přinášejí s sebou deště, které způsobují záplavy.

Obyvatelstvo – zemědělci, obdělávání půdy se podobalo spíše zahradnictví (pšenice, proso, rýže zelenina, moruše a ovoce).

1 500 př. n. l. – vznik prvního státu v Číně v povodí řeky Chuang – che

Složení společnosti

panovník (císař)- nejvyšší velitel vojska a kněz

vojenští velitelé

správci krajů

výběřčí daní

Velká čínská zed'

- postavena na obranu proti nájezdům kmenů z nitra Asie
- chránila hranice v délce 3 000 km

Kultura

- znakové písmo (mnoho tisíc znaků), používá se dodnes
- malba na hedvábí
- literatura (básně)

Objevy

- hedvábí
- výroba papíru
- porcelán
- kompas
- střelný prach

Fénicie nebo také Foinikie

Féničané byli především mořeplavci a obchodníky.

Na svých obchodních cestách mířili na Sicílii, Sardinii a pobřeží severní Afriky.

Zde zakládali osady a města. Nejvýznamnějším městem na pobřeží severní Afriky bylo **Kartágo**.

Féničané obchodovali s vonnými mastmi, egyptskými výrobky z drahých kamenů, řeckými vázami, cedrovým dřevem a purpurem.

Kultura

- objev a zavedení hláskového písma
- fénická abeceda se stala základem pro řeckou, latinskou naši abecedu
- víra ve více bohů

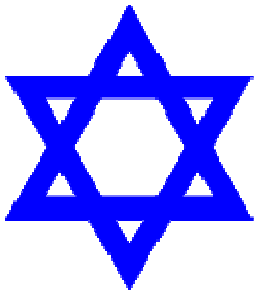
Izrael

1250 př. n. l. – 12 izraelských kmenů, jejich jazykem byla hebrejšтина

věřili v jednoho boha, prorokem byl Mojžíš

Asyřané zničili 10 kmenů a přetrval nejsilnější kmen Juda, jeho příslušníci se nazývali Židé.

judaismus – židovské náboženství

Davidova hvězda, kterou museli Židé nosit za 2. světové války

Starověké Řecko

Poloha: jižní část Balkánského poloostrova
Peloponéský poloostrov
ostrovy ve Středozemním, Egejském moři
pobřeží Malé Asie

Řekové se sami nazývali Helénové a svou zemi Hellas.
Obyvatele neřeckého původu nazývali barbary (řeč. bárbaros
znamená nesrozumitelně mluvící).

Povrch: většinou hornatý, pokrytý sosnovými, bukovými a kaštanovými lesy, nížiny jen při pobřeží
a podél řek

Zemědělství: na svazích hor vznikaly vinohrady a olivové sady
chov ovcí a koz

Podnebí: po většinu roku velice teplé

Vznik řeckých městských států

V Řecku vznikaly **městské státy**, protože pohoří oddělovala od sebe jednotlivé oblasti.
Městský stát tvořilo město s přilehlým okolím.
Jedním nejvýznamnějším městským státem byly

Délfy

- známá věštírna boha Apollóna
- Pýthia byla dívka, která věštila budoucnost, mluvila však v hádankách, mluvit jako Pýthia = mluvit nejasně

Nejznámější řecké městské státy:

Athény

Sparta

Korint

Trója (Ílion)

Mykény

Théby

Řeční bohové

- Dohlíželi na život a smrt Řeků.
- Byli podobní lidem, ženili se, měli děti, milovali se i nenáviděli, podléhali i dalším lidským citům, jako žárlivosti a prolhanosti.
- Podle představ Řeků žili na Olympu, hoře v severním Řecku, která byla stále zahalena mraky.
- Narozdíl od lidí byli nemrtelní.

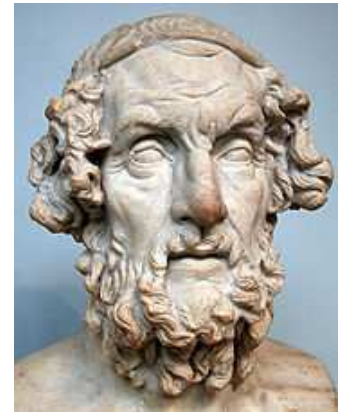
Řeční bohové a bohyně

Artemis	bohyně lovu
Athéna	bohyně moudrosti
Afrodita	bohyně lásky
Démétér	bohyně plodnosti
Héra	bohyně manželství
Héstia	bohyně domácího ohně
Ailoos	bůh větru
Apollon	bůh slunečního světla
Erós	bůh lásky
Hádes	bůh podsvětí
Héfaistos	bůh ohně
Hélios	bůh slunce
Hermes	posel bohů a obchodník
Hypnos	bůh spánku
Chronos	bůh času
Poseidon	bůh moří a zemětřesení
Zeus	vládce bohů

Doba homérská

O nejstarších dějinách se dovídáme z **archeologických nálezů**, ale i z **písemných pramenů**.

Homér

- Již ve starověku o životě této postavy nebylo známo nic určitého.
- Legendu o Homérově životě zaznamenal v 5. století př. Kr. Hérodotos.
- Většinou je vyobrazován jako slepý stařec.
- Pokud se vůbec jedná o historickou osobu, potom působil mezi léty 1200 až 700 před Kristem.

Homér je obecně známý především jako autor dvou eposů, **Iliady** a **Odysseje**.

Iliada líčí dobývání maloasijského města Tróje.

Odyssea popisuje strastiplný návrat Odyssea, ithackého krále, od Tróje na rodný ostrov Ithaku.

Trójská válka

Trója bylo město ležící na maloasijském pobřeží.

Příčina: únos krásné Heleny, manželky spartského krále Meneláa. Helenu unesl trojský princ Paris a Řekové vyhlásili Tróji válku.

Řekové dobývali Tróju deset let a podařilo se jim město dobýt lstí, kterou vymyslel Odysseus, tzv. trójský kůň. Trója byla zničena.

Archeologické výzkumy

dokázaly, že město na pobřeží Malé Asie skutečně existovalo.

Německý archeolog Heinrich Schliemann našel na území bývalého města zbytky hradeb města Troji.

Řeční hrdinové

Paris – trojský princ

Hektor – bratr Parida

Achilleus – zranitelný pouze na patě, zabil ho Paris

Odysseus – ithacký král, vymyslel lest jak dobýt Tróju

Řecká kolonizace

Znamenala zakládání nových řeckých osad v místech, kde byla úrodnější půda.

V Řecku byl nedostatek úrodné půdy, proto Řekové zakládali nové osady na pobřeží

Malé Asie

Černého moře

jižní část Apeninského poloostrova

ostrovy ve Středozemním moři

Zde se usídlili převážně zemědělci, kteří se zabývali pěstováním obilí.

Obchod mezi Řeckem a koloniemi

z osad: obilí

z Řecka: řemeslnické výrobky, keramika, tkaniny, kovové nářadí,
zbraně, šperky, olivový olej a víno

Starověké Atény

- ✓ Nacházely se v Atice.
- ✓ Obyvatelstvo bylo iónského původu.
- ✓ Starověký aténský stát se stal zakladatelem antické demokracie.

V Aténách se rozvíjelo zemědělství i řemeslo.

Zadlužování zemědělců

Obilí dovážené z osad způsobilo, že šlechta mění svá pole na vinice.

Drobní zemědělci si museli půjčovat peníze od šlechty, aby mohli přejít na pěstování vinné révy a oliv. Zadlužovali se a když nemohli svůj dluh včas splatit, stali se otroky. To vyvolávalo nepokoje drobných zemědělců.

Řemeslo

Atéňané byli zručnými řemeslníky.

Mezi všemi řemesly vynikala keramika. Atické keramice se říká **vázy**, vas (lat.) = nádoba

Atéňané vyráběli nejrůznější vázy, zdobili je geometrickými tvary nebo postavami z každodenního života, případně výjevy ze starých řeckých bájí.

Amfora velká váza se dvěma uchy na obou stranách.

Amfory sloužily k uchovávání obilí, vody, oleje, oliv, vína míšení vína.

Atény za Solónu

- stojí v čele Athén od roku 594 př. n. l.
- stává se opravdovým zakladatelem demokracie
- pocházel z aristokratické rodiny, byl básník
- Atéňany byl oblíbený
- vyzýval je k udržení celistvosti státu
- byl tvůrcem aténské ústavy

Solónovy reformy

- odmítal prodej lidí do otroctví za chudobu
- lidi, kteří se již tak otroky stali, vykupoval z peněz ze státní pokladny

Demokracie = vláda lidu

Všichni svobodní občané se mohli podílet na vládě ve státě, nevztahovala se na otroky, tzv. **otrokářská demokracie**.

Starověká Sparta

Vznik: kolem 10. stol. př. n. l.

Poloha: jihovýchodní části Peloponésu, území tzv. Lakonie

Způsob života: vojenská služba a připravenost k boji

Původní obyvatelé: Achajové, kteří byli ovládnuti výbojnými Dóry. Dórští Spartáňané si rozdělili půdu a starší achajské obyvatelstvo proměnili v otroky (heilóty).

Heilóti pracovali v zemědělství, ve službách a řemesle a odváděli svým pánům, držitelům půdy, stanovené naturální dávky. Mnozí z nich pracovali i v domácnostech **Spartáňanů**. Byli zcela bezprávní.

Výchova ve Spartě

Chlapci byli od sedmi let vychováni společně v oddílech. Podrobovali se výcviku, jehož hlavním cílem byla příprava k vojenské povinnosti. Museli snášet různé útrapy, jako zimu, bolest apod. Chlapci, kteří dosáhli dvaceti let, byli zařazeni do vojenských oddílů.

Dívky byly vedeny k tomu, aby se v budoucnu staly matkami zdravých chlapců, kteří budou sloužit ve vojsku.

Být vojákem bylo tehdy chápáno jako čest.

Správa státu

V době války vládli **dva králové**, v době míru **rada starších**.

Peloponéský spolek

Válkami a spojeneckými smlouvami získávala Sparta na svou stranu četné menší státy v jižním Řecku. Vytvořili **spolek**, v němž měla vedoucí postavení Sparta.

Boje Řeků za svobodu

Příčina: Peršané obsadili řecké osady na pobřeží Malé Asie, Atény jim pomohly a Peršané uspořádali trestnou výpravu proti Aténám

1. perská výprava (490 př. n. l.)

Peršané zaútočili na Atény v bitvě u Maratónu (490 př. n. l.), ale byli poraženi.

Výsledek střetnutí běžel oznámit z Marathónu do Athén řecký voják jménem Feidippidés, který v cíli své cesty se slovy „Zvítězili jsme“ vyčerpáním zemřel. Po tomto sportovním výkonu athénské vojenské posla byla pojmenována olympijská disciplína maratonský běh (maraton).

2. perská výprava (480 př. n. l.)

Na jaře roku 480 př. n. l. zaútočil král Xerxés I. u Thermopyl. Soutěsku bránil spartský král Leonidas pouze se 300 Sparťanů a všichni zde padli.

Nápis na skále u Thermopyl

*Poutníče,
zvěstuj Lakedaimónským,
že my tuhle mrtvi ležíme,
jakož zákony
kázaly nám.*

O těchto verších se tvrdí, že jde o nejvznešenější výrok, jaký kdy člověk vyslovil.

bitva u Salamíny (480 př. n. l.)

Peršané byli definitivně poraženi v námořní bitvě u ostrova Salamína. Perský král Xerxés přihlížel bitvě z pevniny, ale byl svědkem porážky svého vojska. Sám uprchl a nechal v Řecku zbytky svého vojska.

Atény za Perikla

Sparta a Atény společnými silami zničily perské vojsko. Rozhodující podíl na porážce Peršanů mělo aténské loďstvo v bitvě u Salamíny.

Aténský námořní spolek

V čele stály Atény, ostatní řecké městské státy přispívaly penězi do společné pokladny

Atény se staly nejmocnějším a nejbohatším státem Řecka.

Perikles (5. stol. př. n. l.)

- ✓ pocházel ze šlechtického rodu
- ✓ byl však stoupencem demokracie
- ✓ hájil zájmy nemajetných občanů

Periklovy reformy

- ✓ získal důvěru většiny spoluobčanů
- ✓ poskytoval dostatek pracovních příležitostí chudým občanům při obnově Atén
- ✓ i nemajetní občané se mohli podílet na správě státu a vykonávání státního úřadu jim bylo placeno

Akropolis

Pahorek nad Aténami, na něm stály chrámy, které byly ve válce zničeny. Nejznámější byl zasvěcený bohyni Athéně, ochránkyni města.

Perikles nechal tyto stavby znovu obnovit, a tak poskytl práci chudým lidem.

Peloponéská válka

(431 – 404 př. n. l.)

Byla střetnutím mezi dvěma řeckými městskými státy, mezi Spartou a Aténami (tzv. občanská válka).

Příčina: Sparta a Atény chtěly získat nadvládu nad Řeckem

Atény měly převahu na moři, opíraly se o aténský námořní spolek.

Sparta měla převahu na souši a opírala se o peloponéský spolek (sdružení městských států na poloostrově Peloponés).

Průběh války

Atény a Sparta pustošily navzájem svá území. Sparta se spojila s Peršany a válka skončila porážkou Atén.

Důsledky pro Atény

- ✓ musely rozpustit aténský námořní spolek
- ✓ pobořit hradby města
- ✓ Sparta se pokusila v Aténách zrušit demokracii, ale lidé se vzbouřili a obnovili demokracii

Sparta vyčerpaná válkou nebyla schopna získat nadvládu nad Řeckem.

Řecko bylo ze severu ohrožováno Makedonskou říší.

Řecká vzdělanost

Se stala základem pro pozdější kultury v Evropě.

Písmo

- ✓ vyvinulo se z písma foinického (hláskové = každé hlásce byl přidělen jeden znak)
- ✓ Řekové měli znaky pro samohlásky i souhlásky (24 znaků)
- ✓ řecké písmo se stalo základem latinky (naše písmo) a azbuky (např. Rusové, Ukrajinci, Bělorusové, Bulhaři apod.)

Řecká škola

- ✓ do školy chodili jen chlapci
- ✓ učili se čtení, psaní, počítání a kreslení
- ✓ historii studovali z Homérových básní (činy hrdinů)
- ✓ učili se hrát na píšťalu a lyru
- ✓ hlavní pozornost byla věnována tělesné výchově, běh, skok do dálky, vrh diskem, oštěpem a pěstnímu zápasu
- ✓ v 16 letech pro většinu chlapců škola skončila
- ✓ synové z bohatých rodin pokračovali v dalším vzdělávání (řečnictví a právo), připravovali se tak pro státní úřad
- ✓ v 18 letech byli zařazeni do vojenského oddílu a vykonávali dva roky vojenskou službu

Dívky do školy nechodily, nepotřebovaly obecné vzdělání, protože se nesměly účastnit veřejného života, byly vychovávány v rodině, učily se tkát, vařit a pečovat o děti.

Řekové položili základy

přírodním vědám (geometrii, přírodopisu, fyzice, lékařství)

dějepis (Hérodot je nazýván „otcem dějepisu“)

filozofii (filozofové = milovníci moudrosti)

logice (Aristoteles)

Řecké divadlo (amfiteátr)

- ✓ nebylo kryté
- ✓ Řekové ho stavěli ve volné přírodě ve svahu
- ✓ mělo tvar půlkruhu a sedadla se stupňovitě zvedala v soustředných půlkruzích
- ✓ byla zde výborná slyšitelnost
- ✓ herci používali při představeních masky, které zdůrazňovaly výraz tváře, a dále pro lepší viditelnost a rozlišení role muže a ženy (ženy neměly do divadla přístup)

Divadelní hry

tragédie – smutné hry

komedie - veselohry

Olympijské hry

- ✓ jsou nazvány podle okrsku Olympia na SZ Peloponésu
- ✓ Řekové pořádali hry k oslavě svých bohů
- ✓ nejvýznamnější z nich se konaly na počest boha Dia
- ✓ hry se pořádaly jednou za 4 roky
- ✓ před zahájením poslované po celém Řecku vyhlášovali posvátný mír, každý městský stát, pokud válčil, musel ustát v boji
- ✓ každý městský stát posílal do Olympie své zástupce
- ✓ soutěžící skládali přísahu
- ✓ porušení pravidel se přísně trestalo
- ✓ žena nesměly soutěžit ani se dívat, měly vlastní hry
- ✓ soutěžilo se běhu, ve skoku do dálky, ve vrhu diskem a oštěpem, v pěstním zápase a v jízdě na válečných vozech, později se soutěží účastnili i básníci, kteří přednášeli svá díla
- ✓ vítězové byli odměněni palmovou ratolestí a olivovým věncem, veřejným vyhlášením jmen jejich rodičů
- ✓ jména vítězů byla vytesána do mramorové desky v Olympii, vítězové byli osvobozeni od všech občanských povinností a daní

Řecká architektura

Se stala základem pro evropské stavební slohy (románský a renesanční).

Stavby: divadla, lázně, paláce, chrámy, měšťanské domy, sportovní stadiony

Znaky staveb: sloupy

štíty

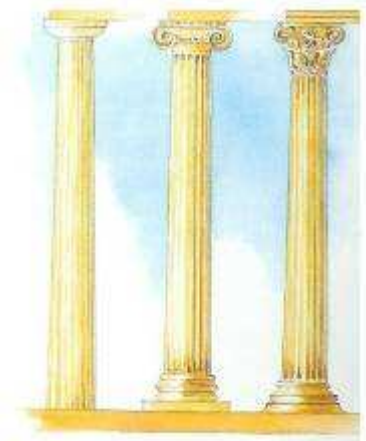
římky

Hlavice sloupů

dórský (tvar bochníku)

iónský (dva závit)

korintský (listy rostlin)

Sochařství

- ✓ doplňovalo architekturu
- ✓ zobrazovalo sochy bohů, např. Athéna na Akropoli
- ✓ řeční sochaři znázorňovali krásu lidského těla (sochy sportovců – Diskobolos)

Makedonská říše

Nacházela se na sever od Řecka.

Povrh: hornatý

Obyvatelstvo: příbuzní Řekům. Živilo se chovem dobytka (kozy, ovce, koně, skot)

V čele státu stál **král**, byl současně nejvyšší kněz, soudce a vojevůdce.

Filip II. Makedonský

(382 př. n. l. - 336 př. n. l.)

- ✓ byl zakladatelem státu a otcem Alexandra Velikého
- ✓ Filip II. byl několikrát ženatý a měl mnoho dětí
- ✓ vybudoval silnou armádu a loďstvo
- ✓ jeho cílem bylo zmocnit se Řecka (bitva u Chaironeie, r. 339 př. n. l.)
- ✓ před tažením proti Peršanům byl Filip zavražděn na svatbě své dcery

Alexandr Veliký

(336 – 323 př. n. l.)

- ✓ syn Filipa Makedonského
- ✓ vzdělaný a ctižádostivý, jeho učitelem byl řecký filozof Aristoteles
- ✓ vytvořil obrovskou říši, zmocnil se Řecka, Persie, Mezopotámie, Egypta a chtěl ovládnout Indii
- ✓ zemřel roku 323 př. n. l. v Babylóně
- ✓ po jeho smrti se říše rozpadla

Starověký Řím

Byl podle pověsti založen 21. dubna 753 př. n. l.

Počátky římského státu

Poloha: Apeninský poloostrov = Itálie

Dostatek vláhy a teplé podnebí umožnilo rozvoj zemědělství.

Osídlení

Keltové – S Itálie (oblast Pádské nížiny)

Latinové – okolí Říma, řeka Tibera

Etruskové – SZ od Říma, rozvoj řemesel

Italikové – střed Itálie

Féničané – Sicílie, Sardinie, Korsika, S Afriky

Státní zřízení

království – prvním králem byl podle pověsti Romulus

republika – res publica = věc veřejná

Stát spravovali **2 konzulové** voleni na 1 rok .

V době válek byla moc v rukou **diktátora** (6 měsíců).

Senát byl poradní sbor, pomáhal vládnout konzulům.

císařství - vládne 1 císař

Rozdělení obyvatel Říma

1. **patricijové** - potomci rodové šlechty, plnoprávní, svobodní
2. **plebejové** - přistěhovalé obyvatelstvo, neplnoprávní (nemohli vykonávat úřad), svobodní

Mezi patriciji a plebeji došlo ke sporům, a proto plebejové dosáhli toho, že ze svých řad mohli volit tzv. **tribuny lidu**, kteří zastupovali plebeje a měli právo „**veta**“ (zakazuji), tzn. mohli zrušit rozhodnutí senátu.

3. **otroci** – neplnoprávní, nesvobodní, nejčastěji zajatci ve válkách

Války Říma

Obranné

Řím se bránil útoku Etrusků. V těchto válkách získal zkušenosti ve vedení boje a zahájil války výbojné.

Výbojné

Zmocnil se celého poloostrova a chtěl získat Středozemní moře, ale v cestě mu stálo město Kartágo.

Kartágo

- ✓ založili ho Féničané na severním pobřeží Afriky
- ✓ ovládali S Afriky, Sicílii, Sardinii a Korsiku
- ✓ živili se zemědělstvím, získávali zlato, slonovinu, černé otroky z nitra Afriky, měď, cín a jantar (Severní a Baltské moře)
- ✓ nejvíce se zabývali námořním obchodem

Punské války

Punové = Kartaginští (obyvatelé Kartága Římané posměšně nazývali Punové)

1. punská válka

Řím a Kartágo bojuje o ostrov Sicílii. Kdo vlastnil Sicílii, byl pánem Středozemního moře.

Řím - převaha na souši. Kartágo – převaha na moři.

Řím vybudoval silné námořní loďstvo a Kartágo porazil. Sicílie se stala první římskou provincií. Provincie – území ovládané Římem.

2. punská válka

V čele kartaginského vojska stál Hannibal.

Do Itálie pronikl odvážným pochodem přes Alpy na slonech.

V Římě vznikla nová armáda, kterou vedl Scipio. Ten se přeplavil do Afriky a Kartágo porazil.

3. punská válka

Kartágo bylo Římany definitivně poraženo a město rozbořeno.

Rozvoj otrokářského hospodářství v římské říši

Řím ovládl oblasti kolem Středozemního moře.

Hispanie – Španělsko

Galie – Francie

severní Afrika

Řecko, Makedonii

Egypt

Nově dobytá území se stala římskými provinciemi, které spravovali římscí úředníci. Se správou jim pomáhaly legie (vojenské jednotky).

Vojenské tábory

Při válečném tažení si římscí vojáci budovali **přechodné tábory**, v dobytých územích **stálé tábory**. Stavěly se podle jednotného plánu. Byly obvykle obdélníkového tvaru s dvěma hlavními cestami. V místě, kde se cesty protínaly, byla shromaždiště vojska. V čele stál velitelský stan. Tábor byl chráněn příkopem a náspem.

Římské provincie

- ✓ byla území dobytá a spravovaná Římem
- ✓ pořádek zajišťovaly legie
- ✓ Řím bohatl z provincií, dovážel odtud obilí, drahé kovy, slonovinu, ovoce, vonné masti a otroky

Postavení otroků

- ✓ otroky se stali zajatci při výbojích Říma
- ✓ otroci pracovali na poli, v řemeslných dílnách, jako učitelé a vychovatelé v rodinách i jako lékaři
- ✓ zvláštní postavení měli gladiátoři

Gladiátoři

- ✓ byli cvičeni v zacházení s různými druhy zbraní
- ✓ soupeři bojovali s různými zbraněmi
- ✓ o osudu poraženého rozhodovali diváci
- ✓ rozhodnutí dávali najevo palcem (palec směřující vzhůru znamenal „ušetřit život“, palec obrácený k zemi znamenal „zabít“)
- ✓ gladiátoři zápasili s divokými šelmami, které se dovážely z Afriky a Asie

Spartakovo povstání

(73 – 71 př. n. l.)

- Spartakus byl gladiátor, učitel šermu v gladiátorské škole ve městě Kapua.
- Pocházel z Thrákie (jižní Bulharsko).
- Byl prodán do gladiátorské školy ve městě Kapua.
- Zorganizoval zde všeobecné povstání, ale jeho úmysl byl prozrazen, takže utekl jen se 70 muži. Ti se uchýlili na blízkém Vesuvu.
- K povstalcům se přidávali další otroci, ale nejednotnost způsobila jejich porážku.

Konec římské republiky

1. století př. n. l. bylo obdobím tzv. občanských válek, kdy mezi sebou bojují o moc skupiny patricijů.

Gaius Julius Caesar

- ✓ významný římský vojevůdce a politik, řečník a spisovatel
- ✓ se svými vojsky se zmocnil Galie (dnešní Francie, Belgie, Nizozemí) a Británie
- ✓ o svém tažení napsal Zápisky o válce galské
- ✓ dal si doživotně udělit titul diktátora
- ✓ roku 44 př. n. l. byl v senátu zavražděn

Po Caesarově smrti nastalo opět období občanských válek, z nichž jako vítěz vyšel Oktavián.

Roku 27 př. n. l. dochází k zániku republiky a Řím se stává císařstvím.

Římské císařství

Octavianus (31 př. n. l. – 14 n. l.)

- první římský císař, docílil samovlády, kterou podporovaly jemu oddané legie. Senát mu kromě mnoha jiných titulů udělil čestné jméno **Augustus** („Vznešený“).
- Řím ovládl v této době celou oblast Středozemního moře a římská expanze pokračovala i za Augusta na Balkáně až k Dunaji, dále v Hispánii a v Germánii.
- Augustus se omezil na zabezpečení stávajících hranic, podél kterých bylo rozmístěno vojsko čítající celkem asi 300 000 mužů, a nechal budovat hraniční opevnění (Limes Romanus).

Další římské císaře

Tiberius

Caligula

Claudius

Traianus

Hadrianus

Marcus Aurelius - „filozof na trůně“

Commodus

Krise římského císařství

Příčiny:

1. Rozklad otrokářského systému, otroci odmítají pracovat na své pány, velkostatkáři pronajímají půdu bezzemkům a svobodným otrokům, tito nájemci se nazývají **kolóni**.
2. Útoky barbarských kmenů (hlavně Germánů) na severní hranici římské říše
3. Vznik křesťanství

Křesťanství

- ✓ zakladatelem tohoto učení byl Ježíš Kristus
- ✓ žil v Palestině za vlády císaře Augusta
- ✓ stoupenci křesťanství věřili v jednoho boha
- ✓ křesťanská věrouka se nachází v posvátné knize, bibli
- ✓ součástí bible je Starý zákon (vytvořený Židy) a Nový zákon (vytvořený Kristovými stoupenci)

Zánik říše římské

395 – říše rozdělena na: západořímskou (hlavním městem zůstal Řím)

východořímskou (hlavním městem se stal Konstantinopol)

476 – říše západořímská zanikla, zničily ji nájezdy Germánů

Římská vzdělanost a kultura

Navazovala na vzdělanost řeckou.

Vzdělanost: většina svobodných římských občanů dovedla číst a psát.

Písmo: vyvinulo se z řeckého, používali latinku

Školy: v době císařství byly školy i v provinciích, navštěvovaly je děti úředníků a domorodého obyvatelstva

Římské právo: souhrn zákonů, z nichž některé platí dodnes

Řečnictví: bylo podmínkou každého politika (Cicero – významný řečník)

Římské číslice

I	1	X	10
II	2	L	50
III	3	C	100
IV	4	D	500
V	5	M	1 000

Stavitelství

Římané převzali stavební od Řeků (sloupy, štíty, římsy) a od Etrusků oblouk.

Tyto stavební prvky se staly základem všech římských staveb.

vodovody

lázně

baziliky

sloupy (stavěné na počet císařů, např. Marca Aurelia)

vítězné oblouky